

Opinnäytetyö (AMK)

Kuvataide

2022

Sakari Kiilavuori

Ääni ja taiteellinen ilmaisuni

Opinnäytetyö (AMK) | tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Kuvataide

2022 | 22 sivua

Sakari Kiilavuori

Ääni ja taiteellinen ilmaisuni

Tässä tutkimuksellisessa opinnäytetyössä syvennyn taiteelliseen työskentelyyni äänellisen ja kuvallisen ilmaisun välimaastossa. Pohdin taiteellista minuuttani reflektoiden omia työskentelytapojani sekä aiempaa musiikillista koulutustaustaani.

Käsittelen taiteilijuuttani tutkimalla kuvitteellisten *auditiivisen* ja *visuaalisen minäni* välistä suhdetta. Aluksi luon katsauksen äänitaiteen historiaan sekä pohdin musiikin ja äänitaiteen eroavaisuuksia. Sen jälkeen reflektoin taiteellista työskentelyäni ja pohdin erityisesti, millä tavoin äänen tuominen ilmaisumateriaalina keskeiseksi osaksi työskentelyprosessiani on muovannut käsitystäni taiteellisesta ilmaisustani.

Oman taiteellisen työskentelyn kuuntelemiseen virittäytyminen on muuttanut työskentelyäni sujuvammaksi ja herkistänyt kuuntelemaan avoimemmin alitajuntani viestejä. Äänen käyttäminen ilmaisumateriaalina on auttanut minua sekä uudelleen ajattelemaan että tutkimaan syvemmin työskentelyni perusteita. Kuvitteellisten *auditiivisen* ja *visuaalisen minän* tunnistaminen ja reflektointi ovat mahdollistaneet oman taiteilijäkäsitykseni uudelleen jäsentämistä, yhtenäistämistä ja luottamuksen vahvistamista omaan taiteelliseen prosessiini.

Asiasanat:

äänitaide, auditiivinen, visuaalinen

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Fine Arts

2022 | 22 pages

Sakari Kiilavuori

Sound and my artistic expression

In this thesis, I delve into my artistic work in the middle ground between auditory and visual expression. I reflect on my own ways of working and my previous musical background.

I address my artistry by exploring the relationship between my imaginary *auditory* and *visual selves*. First, I will create an overview of the history of sound art and consider the differences between music and sound art. I then reflect on my artistic work. In particular, I consider how bringing sound into my work process as a material for expression has shaped my perception of my artistic expression.

Immersing myself in my own artistic work has made my working smoother and made me more sensitive to listening to my subconscious. Using sound as a material for expression has helped me both rethink and explore the basics of my artistic work more deeply. Reflecting on my imaginary *auditory* and *visual selves* has made it possible to reorganize, unify, and strengthen confidence in my own artistic process.

Keywords:

sound art, auditory, visual

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Ääni taiteessa	7
3 Taiteellinen työskentelyni	10
3.1 Auditiivinen ja visuaalinen minä	11
3.2 Kohti yhtä minuutta	15
4 Lopuksi	19
Lähteet	22

1 Johdanto

Tarkastelen taiteellisessa ilmaisussani tunnetiloja, jotka eivät ole yksiselitteisesti määriteltävissä tai paikannettavissa. Liikun työskentelyssäni usein jonkinlaisella rajamaalla tai siirtymällä, jonkin tuntemuksen eri sivuilla. Piirtäen, maalaten tai äänimateriaalin kanssa työskennellessäni erilaiset ajatukset ja vivahteet saavat risteytyä vapaasti. Myös valmiin teoksen äärellä itselleni ja teoksen kokijalle jää toivottavasti tilaa sen hetkisellemme intuitiolle kuljettaa, mihin suuntaan teoksen nostattamien tuntemusten kanssa kallistua. Teoksen tulkintaan tulee mukaan affektiiivista vuoropuhelua, joka säilyttää merkitykset avoimina sekä subjektin ja objektin välisen suhteen liukuvana. On ehkä luonnollistakin, että lopullisesta kokemuksesta tulee tilan, ajan ja havainnoitsijan mielen liikkeiden välinen yhteenkiertäminen. Mahdollisuutta yhteen kietoutumiselle pyrin tavoittelemaan taiteellisessa työskentelyssäni jo teoksen luomisvaiheessa. Yritän löytää sellaisen työskentelytilan, joka mahdollistaa erilaisten tuntemusten sulautua osaksi yhtä prosessia. Tutkiessani jotakin häilyvää rajaa ja tuntemuksia sen ympärillä yllätän mielelläni myös itseni sillä, mitä eri työskentelyvaiheissa toisiinsa sekoittuneet elkeet lopulta yhdessä saavat aikaan.

Taiteellinen historiani on vahvasti musiikkipainotteinen. Lapsuuden kodissani musiikki oli aina vahvasti läsnä. Aloitin sellon soiton opinnot varhain 5-vuotiaana ja jatkoin instrumentin ammatillisiin opintoihin myöhemmin aikuisiällä. Opintoni jäivät lopulta kesken, mutta musiikki ja muusikkous sen eri muodoissaan ovat olleet merkittävä osa identiteettiäni niin kauan kuin muistan. Itselleni on muodostunut luonnollisia ja varmasti osin tiedostamattomuudestakin kumpuavia tapoja ilmaista itseäni musiikin ja äänen avulla. Vastaavasti kuvataiteelliseksi määritelty ilmaisu on minulle uudempi tapa tutkia itseäni ja minua ympäröivää. On kulunut vasta neljä vuotta siitä, kun päätin hakea opiskelupaikkaa taidekoulusta. Ajatus oli mahdollisesti sekoitus hetken mielijohdetta ja sisälläni vahvasti kytevää tunnetta siitä, mihin suuntaan haluaisin taiteilijuuttani kuljettaa.

Kuvataideopinnoissani olen tutkinut uusia keinoja ilmaista ajatuksiani, havaintojani, tunteitani ja suhdettani ympäröivään yhteiskuntaan musiikillisen ilmaisun

lisäksi. Olen kehittänyt itseäni piirtäjänä ja maalarina sekä tutustunut erilaisiin ja minulle uusiin kuvataiteellisiin ilmaisuvälineisiin. Niiden joukossa mielenkiintoni on toistaiseksi vahvimmin kohdistunut ääneen.

Olen aiemmin joko tietoisesti tai vähintäänkin alitajuisesti pitänyt auditiivisen ja visuaalisen puoleni jokseenkin erillään toisistaan. Tässä tutkimuksellisessa opin- näytetyössäni syvennyn taiteelliseen työskentelyyni erityisesti äänellisen ja ku- vallisen ilmaisun välimaastossa. Tutkin kuvitteellisten *auditiivisen* ja *visuaalisen minäni* välistä suhdetta. Kuinka voin tuoda niitä yhteen? Lisäksi pohdin, missä on ero visuaalisen kuvan rakentumisen ja auditiivisen – mielessä ja tilassa rakentu- van – kuvan välillä? Lähestyn kokonaisuutta hahmottamalla ensin äänitaiteen historiaa sekä musiikin ja äänitaiteen eroja. Sen jälkeen pohdin työskentelyäni ja kuvaan minkälaisia ajatuksia äänellisen ilmaisun parissa työskentely on avannut käsityksessäni itsestäni taiteilijana. Lopuksi kokoan tekemäni havainnot yhteen.

2 Ääni taiteessa

Musiikkitaustani myötä kyky ilmaista itseäni musiikin, äänen ja auditiivisin keinoin on kehittynyt minulle varsin luontaiseksi jo lapsuudessa. Olen aina tulkinnut ääntä voimakkaasti ja löytänyt keinoja ilmaista itseäni sen avulla myös taiteellisessa mielessä. Myöhemmin avartunut kiinnostus selkeämmin kuvataiteeksi määriteltyyn ilmaisuun on kehittynyt edellä mainitun rinnalla. Visuaalisia mieltymyksiäni olen ilmentänyt piirtämällä ja sittemmin pääasiassa maalaamalla. Musiikillisen ja auditiivisen sekä visuaalisen puoleni tietoinen risteytyminen – saati tarkoituksellinen risteyttäminen – on kuitenkin jäänyt vähäiseksi. Kuvitteelliset *auditiivinen* sekä *visuaalinen minäni* ovat olleet itselleni pitkään jokseenkin kaksi eri asiaa. Toisaalla opiskelen musiikkia sekä työskentelen muusikkona ja toisena ajankohdana syvennyn työhuoneellani maalauksen tai piirustuksen pariin. Olen tuntenut varovaisuutta ja jonkinlaista sisäistä estettä näiden yhdistämisessä.

Osa tästä erottelusta on ollut tiedostamatonta. Sen lisäksi siihen on varmasti vaikuttanut myös se, että raja musiikiksi käsitetyn ja kuvataiteen nykykentällä yleisen äänellisen ilmaisun välillä on ainakin itselleni ollut häilyvä ja olen tietoisesti odottanut sopivaa hetkeä siihen syventymiseen. Olen kokenut tarvitsevani prosessille oman aikansa, jotta pystyn todella tutkimaan ja paneutumaan siihen rauhassa. Musiikillisen eleen tuominen osaksi esimerkiksi videoteosta on aiemmin herättänyt minussa ristiriitaisen tunteen siitä, onko kyseessä teoksen kannalta oleellisesta lisämerkityksestä vai vain taustamusiikista tai jonkinlaisesta äänitehosteesta. Toisaalta haluaisin myös pystyä irtautumaan oman auditiivisen ajatteluni yhdistämisestä ensisijaisesti johonkin musiikilliseen.

Äänellisellä ilmaisulla on rajattomat mahdollisuudet. Omalla kohdallani taustani huomioiden on luontevaa, että ajatteluni lähtee alitajuisesti musiikillisista perusteista. Tämän vuoksi lähestyn auditiivisen kuvataiteellisen ilmaisun kysymyksiä musiikin ja äänitaiteeksi mielletyn rajapinnalta aloittaen. Äänitaiteen historiaan tukeutuen pohdin, mikä erottaa musiikin ja äänitaiteen toisistaan vai tarvitaanko edes tällaista määrittelyä?

Minimalistiseen musiikkiin kirjoituksissaan perehtynyt yhdysvaltalainen kitaristi-säveltäjä Alan Licht (2009, 3) toteaa, että äänitaidetta voidaan pitää taiteenalana, joka ei ole ollut sidottu mihinkään tiettyyn ajanjaksoon, maantieteelliseen sijaintiin tai taiteilijaryhmään. Termi itsessäänkin vakiintui käyttöön vasta 1990-luvulla vuosikymmeniä ensimmäisten merkittävien äänitaideteosten ilmestymisen jälkeen (Licht 2019, 1). Italialainen taiteilija ja futuristi Luigi Russolo (1916/2018, 31) puolusti luonto- ja hälyääniä ja niiden potentiaalia taiteellisena ilmaisukeinona manifestissään Hälyjen taide. Hän rakensi omalaatuisia ”hälyvirittimiä” jo 1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä. Samoihin aikoihin äänitaiteellisia kokeiluja tehtiin myös muiden taidesuuntausten sisällä. Myöhemmin yhdysvaltalainen säveltäjä John Cage otti Marcel Duchampin ääniteoksista vaikutteita sävellyksiinsä, joissa ääntä tuotettiin muuten kuin soittimilla. Myös esimerkiksi englantilainen muusikko, kuvataiteilija ja musiikkiteoreetikko Brian Eno on rikkonut rajoja 1970-luvulta alkaen kokeellisilla sävellyksillään ja äänitaideteoksillaan. Tällä vuosituhannella äänitaidetta on kuvailtu esimerkiksi taidemuodoksi, jossa ääni ymmärretään osaksi kuvanveiston nykytaiteessa laajentunutta konseptia (Schultz 2002, 14) tai taiteen muodoksi, jossa ääntä yhdistetään visuaalisen taiteen käytäntöihin (Toop 2000, 107).

Ääni voidaan siis ymmärtää nykytaiteen kontekstissa yhtenä useista mahdollisista työskentelyvälineistä taiteen moninaisella kentällä. Samaan tapaan kuin nykytaiteilijat ovat laajentaneet ilmaisuvälineistöään esimerkiksi esineisiin, tilaan, valokuvaan ja liikkuvaan kuvaan, taiteilijan materiaalina voivat olla myös ääniaallot. Erityisesti ääniteoksistaan kansainvälisesti tunnettuja nykytaiteilijoita ovat esimerkiksi skotlantilainen Susan Philipsz ja kanadalainen Janet Cardiff. Suomalaisella taidekentällä huomiota ovat saaneet muun muassa Hans Rosenströmin ääniteokset. Edellä mainittujen teoksissa ääni voidaan ymmärtää laajemmassa merkityksessä esimerkiksi tilallisuuden, fyysisyyden, todellisen ja kuvitteellisen välisen rajapinnan sekä moniaistillisuuden tutkimusvälineenä.

Pohtiessani musiikin ja äänitaiteen eroavaisuuksia nousevat selkeimmin esiin ajatukset musiikillisessa sävellyksessä itse musiikkiin selkeämmin rajautuva kokonaisuus ja äänitaiteelle usein ominainen tietoisempi suhde esimerkiksi

ympäröivään tilaan, aikaan tai teoksen kokijaan. Sävellyksellä tai pop-kappaleella on oma autonomiansa, joka on osa kappaletta riippumatta siitä, missä se soiteaan. Kyseessä on usein musiikkiin rajautuva kokonaisuus, joka voidaan esittää uudelleen ja uudelleen erilaisissa tilanteissa ja kontekstissa. Äänitaideteoksen käsitän taas saavan olemassa olemiselleen merkityksellisen muodon vasta suhteessa sen nimenomaiseen ympäristöön ja kokijoihin. Teos on tietoisesti suhteessa tilaan ja katsojaan haastaen usein myös käsityksiä perinteisestä esitystilanteesta. Ääni, tila, teoksen kokija sekä aika luovat lopullisen teoksen ikään kuin yhdessä.

Tulkitsemiani piirteitä voi havaita ristiin rastiin molemmin puolin nykyaiteesta sekä nykymusiikista keskusteltaessa. Nykyaide ja nykymusiikki eivät juurikaan tunne rajoja. Tästä syystä en näe välttämättömänä erotella äänitaidetta ja nykymusiikkia toisistaan – etenkin niiden häilyvällä rajapinnalla. Ilmaisumahdollisuuksien moninaisuus herättää sen sijaan itsessäni kiinnostusta tutkimukseen, uppoutumiseen sekä eri aistein itseni ja ympäristöni kuuntelemiseen virittäytymiseen.

3 Taiteellinen työskentelyni

Kuvataiteellinen ilmaisuni pohjautuu piirtämiseen. Sittemmin maalaaminen on tuntunut lisäävään ilmaisuuni mahdollisuuksien kirjoa. Kuvataideopintojen myötä olen saanut – ja antanut itselleni – mahdollisuuden jättää nämä tutut työskentelytapani välillä taka-alalle etsiessäni myös uusia mahdollisuuksia ilmaista itseäni ja rakentaessani samalla perusteita taiteelliselle identiteetilleni. Kiinnostukseni nykytaiteeseen ja sen monipuolisuuteen tuntuu kasvavan jatkuvasti. Koen olleeni koko opiskeluajan itseni kanssa prosessitilassa, jossa kokeilemalla, erehtymällä, tutkimalla ja opiskelijakollegoita seuraamalla olen voinut hahmottaa suuntia sille, mikä olisi oma tapani tehdä taidetta. Tässä prosessissa merkittävässä asemassa on ollut myös menneisyyteni reflektointi. Taiteellisen työskentelyni kannalta keskeinen ja samalla haastava tarkasteluni kohde on ollut aiempi musiikillinen koulutukseni. On tuntunut siltä, että minulla on jo valmiina vahvaa ilmaisullista potentiaalia, jonka kanavoiminen yhteen kuvataiteellisen ilmaisuni osaksi ei ole aivan yksinkertaista, vaan vaatii aikaa tutkisteluun ja prosessointiin sekä konkreettista kokeilua ja harjoittelua.

Äänen tuominen osaksi työskentelyäni on kuitenkin ollut vääjäämätöntä. Ensimmäiset kokeiluni tein erilaisten pienten videoteosten yhteydessä. Niissäkin muistan alkuun päätyneeni äänettömiin ratkaisuihin pitääkseni kurissa intuitiotani, joka olisi helposti tuonut teoksiin mukaan jotain musiikillista. Myöhemmin pyrkimyksenäni on kuitenkin ollut tuoda äänellä jotain uutta ulottuvuutta käsillä olevaan teokseen. Vähitellen mielenkiintoni on alkanut toden teolla kohdistua myös sen tunnusteluun, minkälainen ilmaisuväline tai -materiaali ääni voi itsessään olla.

Hyvin perinteisen klassisen musiikkikoulutuksen läpikäymisen lisäksi olen myöhemmin työskennellyt esimerkiksi sellon soiton opettajana, muusikkona performatiivisessa improvisaatioteatteriryhmässä, osana nykytanssiryhmää sekä kansanmusiikkiyhtyeessä. Jälkimmäisissä itse tuottamillani instrumentin äänillä tai musiikillisilla eleillä on pelkän osallistumisen sijaan ollut mahdollisuus ja tarkoitus vaikuttaa siihen, mihin suuntaan käsillä olevaa teosta vien. Työskentely on pohjautunut kuuntelemiseen, erilaisten taidemuotojen perusteiden hahmottamiseen

sekä yhteiseen näkemykseen siitä, mihin teoksella pyritään. Äänen tuominen osaksi kuvataiteellista ilmaisuani on kulkenut samankaltaisten ajatusten kautta. Näen äänen mahdollisuutena tuoda teokselle uusia merkityksiä tai vastaavasti kykenevän ohjaamaan teosta näkemykseni mukaisesti. Ääni teoksen päämateriaalina taas antaa fyysisessä aineettomuudessaan kiinnostavia mahdollisuuksia tutkia muun muassa tilallisuutta, moniaistillisuutta ja vuorovaikutuksellisuutta.

3.1 Auditiivinen ja visuaalinen minä

Olen yhdistänyt maalauksiani sekä ääntä kahdessa eri teoskokonaisuudessa kahta eri näyttelyä varten. Lähtökohtana maalauksen ja äänen yhdistämiselle on ollut haluni tutkia, miten ääni ja kuva yhdessä vaikuttavat toisiinsa sekä työskennellessä että lopulta installaationa galleriatilassa. Antavatko ne lisää mahdollisuuksia tulkinnalle vai ovatko ne yhdessä ohjailevia tai rajaavia tekijöitä suhteessa installaation ilmaisuun? Tarkastellessani työskentelyäni kuvallista ja ääntä yhdistelevissä teoskokonaisuuksissa voin havaita asettuneeni hieman erilaisiin rooleihin työskentelyn eri vaiheissa. On selvää, että kehitteillä olevaa kokonaisuutta on jossain määrin ohjannut taiteilija-minä, joka hahmottaa suuntaa teokselle yhtenä kokonaisuutena. Samalla kuitenkin huomaan, että olen työstänyt teoksen visuaalista osuutta (maalausta) ja auditiivista osuutta (ääntä) ikään kuin hieman eri toimijoista käsin. Tällä tarkoitan aiemmin kuvaamiani kuvitteellisia *visuaalista* ja *auditiivista minääni*. Edellä mainituille maalauksen ja äänen yhdistämistä tutkiville teoksille olen nähnyt ominaisena muotoutua kahden itsessäni hieman erillisen puolen välisen työskentelyn vuorotteluna. Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että *visuaalinen minä* työstää maalauksia ja työskentelee maalamiseen omaksumieni työskentelytapojen ja -käytäntöjen kautta. Vuoroittain taas *auditiivinen minä* luo teokselle ääntä tai ohjaa sen edistymistä erilaisin aistein omalla tavallaan. *Auditiivisen minän* tavassa on mukana malleja aiemmasta musiikillisesta koulutuksestani ja siihen liittyvästä työtaustastani.

Kuvitteelliset *visuaalinen* ja *auditiivinen minä* käyvät tekoprosessin aikana vuoropuhelua keskenään sekä antavat toisilleen ja poimivat toisiltaan ideoita, jotka kieoutuvat siten vähitellen yhtenäiseksi teoskokonaisuudeksi. Välillä ääni johdattelee sitä, mitä maalauskaalle syntyy ja välillä maalaaminen vaikuttaa otteeseen, jolla työskentelen äänen kanssa. Vuoropuhelu mahdollistaa sekä sisäisen keskustelun että osuuden sattumalle. Kahden asian yhdistäminen voi odottamatta luoda jotain, mihin taas tarttua. Epäonnistuneeltakin tuntunut kokeilu voi saada uuden mahdollisuuden toisen *minän* näkemänä. Parhaimmillaan vuoropuhelu siis ruokkii myös intuitiotani, jonka koen tärkeänä luovan työskentelyn, sen mielekkyyden ja sen tuottaman lopputuloksen eli valmiin teoksen kannalta.

Visuaalisesti orientoituneen *minän* ja auditiivisesti ajattelevan *minän* työskentelytavoissa on myös selkeitä eroavaisuuksia. Koska kuvataide on minulle uudempi tapa työskennellä, löydän sen äärellä usein uusia mahdollisuuksia ja oivalluksia siitä, mihin suuntaan työskentelyäni voisi kuljettaa. Toisaalta visuaalisessa työskentelyssä kohtaan helposti myös haasteita. Huomaan usein miettiväni, miksi jokin kokeilu tuntuu epävarmalta toteuttaa ja tutun konvention mukainen toteutus tapa vaikuttaa vaihtoehtona varmemmalta. Vaikeinta minulle on ollut opetella kuuntelemaan itseäni ja omaa valmiuttani työskennellä. Luottamus siihen, että ajatustyö ja rauhassa prosessointi vievät itseäni ja sen hetkistä työskentelyäni eteenpäin on alkanut muodostua vasta vähitellen. On myös rohkaisevaa saada todistusaineistoa kokemuksen muodossa siitä, että epävarmuudesta voi syntyä merkityksellisiä tekoja. Maalatessa tai piirtäessä ajaudun kuitenkin edelleen helposti jumiin tilanteeseen, jossa pyrin jatkuvasti konkreettisesti eteenpäin – joskus jopa väkisin. Epäluottamus epävarmuuteen ja epämukavuusalueella työskentelyn mahdollisuuksiin on rajoittanut välillä liiaksikin työskentelyäni ja paikoin estänyt aloittamasta tai ottamasta rohkeutta vaativia askelia. Huomaan, etten aina hahmota tasapainoa sen välillä, milloin hakeutua kohti virikkeitä ja milloin taas on aika palautua. Väkisin työskentely ei välttämättä johda edistymiseen, vaikka maalauskaalle tai paperille konkreettisesti jotain ilmestyisikin. Toisinaan työskentelylle on annettava aikaa ja vain odotettava, että ajatustyö tai puhdas tauko synnyttäisi lopulta jotain avautuvaa. Olen huomannut kehittyneeni oman prosessini hallinnassa ja ymmärryksessä siitä, että luovassa visuaalisessa työssä en voi

pakottaa asioita valmiiksi. Työskennellessäni esimerkiksi maalaten tai piirtäen suurin vastus onkin usein oma mieleni. On helppo sortua analysoimaan jokaista ajatusta ja tunnetta sekä päätyä turhautuneiden impulssien tai tuntemusten vieväksi.

Vastaavasti musiikin parissa työskennellessäni edellä kuvatun mukainen työskentelyprosessiin liittyvä tietoisuus tuntuu olevan itselläni paljon luonnollisemmin hallinnassa. Tämän uskoisin nojaavan lapsuudesta asti kumpuavaan kokemukseeni. Musiikillisen taiteellisen kokonaisuuden valmistamiseen johtavan prosessin eri vaiheet ovat minulle helpommin jäseneltävissä. Pystyn mukautumaan erilaisilla tavoilla prosessin aikana siihen, mitä eteen tulee. Epävarmuudenkin edessä luotto intuitioon säilyy vahvemmin. Tällaista luottamusta sekä avoimuutta työskentelyn mahdollisuuteen kuljettaa itse itseään haluaisin osata siirtää ja lisätä mukaan myös kuvataiteelliseen työskentelyyni. Musiikillisessa työssä saan kuitenkin olla tarkkana esimerkiksi liiallisista maneeereista tai turvautumisesta haasteellisissa tilanteissa aina varmaan ja johonkin sellaiseen, jonka tiedän hallitsevani.

Taiteellisessa työskentelyssä yhdistyy, limittyy ja asettuu ulkopuolisten vaikutusten alaiseksi niin moninainen määrä tekijöitä, että kokonaisuuden tarkka sanallistaminen on vaikeaa. Kaikkien työskentelyyn vaikuttavien tekijöiden seassa voin tulkita *visuaalisen ja auditiivisen minäni* käyvän vuoropuhelua, joka vireimmillään kuljettaa prosessiani eteen päin. Toisaalta molemmilla puolilla on omat maneerinsa ja heikkoutensa, jotka toisessa tilanteessa jarruttavat työskentelyä.

Uskon, että oma taustani on vaikuttanut merkittävimmin siihen, että olen käsittänyt kuvitteellisten *visuaalisen ja auditiivisen minän* olevan toisistaan hieman erilisiä orientaatioita. Aikaisempi koulutukseni ja musiikillinen orientoituminen luovaan työskentelyyn ja vasta myöhempi kuvataiteeseen syventyminen ovat muo- vanneet taiteellisia työskentelytapojani. Herää kuitenkin kysymys, onko näille kahdelle hieman toisistaan poikkeaville orientaatioille muita perusteita kuin omassa päässäni rakentuneet malli. Voisiko niiden tunnistaminen ollakin mahdollisuus kuviteltujen erojen häivyttämiseen ja yhdistämiseen yhdeksi *minäksi* taiteilijana? Lähestyn näitä mietteitä pohtimalla ensin, missä näen – vai näenkö –

eroa visuaalisen kuvan rakentumisen ja auditiivisen kenties mielessä ja tilassa rakentuvan kuvan välillä.

Tiedostamatta opittu kuvallinen kulttuuri pyrkii ohjaamaan varmasti sekä omaa työskentelyäni että omaa tapaa katsoa ympärilläni. Uskon opitun kuvakulttuurin määrittävän osaltaan sitä, minkälaisista palikoista koen visuaalisen kuvan rakentuvan mielessäni. Tunnistan omassa tavassani tulkita taidetta semioottisia vivahdeita. Anita Seppä (2012, 180) nostaa semioottisen kuvantutkimusmenetelmän eduiksi muun muassa huolellisen ja tarkkanäköisen kompositioanalyysin sekä sen mahdollistaman kuvien sisältämien merkitysijöiden ja kerronnallisten rakenteiden moniulotteisen tulkinnan. Itselleni kiinnostavalta tuntuu vielä enemmän semiotiikalle keskeinen kuvan tulkitsijan ja ympäristön aktiivinen rooli vuorovaikutuksessa kuvan tai taideteoksen kanssa. Kyse ei ole itselleni niinkään kovin tietoisesta analyysistä taideteoksen äärellä, vaan minulle luonnollisesta tavasta tuntea ja aistia taidetta. Koen näin suhteessa taiteeseen yli muotorajojen – kuvataiteen lisäksi myös esimerkiksi musiikissa, kirjallisuudessa tai teatteritaiteessa. Minulle vaikuttava konserttielämys on vahvasti liitoksissa itseni, sen hetkisiin tunnetiloihini, kokemuksiini, muistoihini ja ympärillä olevaan. Tunnen samoin myös vieraillessani taidegalleriassa tai lukiessani romaania.

Toki visuaalisesti koettava taide herättelee itsessäni myös pelkästään esteettisiä tunteita. Kun esteettinen kokemus on voimakas, on mahdollista, että se hetkellisesti hallitsee vuorovaikutusta tai sen puutetta minun ja teoksen välillä. Visuaalisuudella on siis vaikuttava voima. Uskon kuitenkin, että itselleni merkittävältä tuntuvan taiteen äärellä sen muodostama kuva mielessäni rakentuu monista vuorovaikutuksellisista tekijöistä. Visuaalisenkaan teoksen edessä en vain katso kuvaa, vaan avaudun vapaaseen vuorovaikutukseen sen kanssa. Minulle lopullinen kuva teoksesta syntyy yhteistyössä itseni, tilan ja teoksen välillä.

Omaa taiteellista työskentelyäni tarkastellessani havahdun, että olen kenties ehtinyt löytämään vapautuneemman sisältä päin tuntevan työskentelyotteen musiikin työssäni. Vaikka yleisesti tunnen taidekokemukset parhaimmillaan kokonaisvaltaisesti ja monet tasot aktiivisesti tuntien, huomaan, että oma visuaalinen työskentelyni on välillä taittunut turhauttavasti liian kiinni itse tekeillä olevaan kuvaan.

Parhaimmillaan pääsen myös maalatessa tai piirtäessä tilaan, jossa työskentely etenee luontevasti ja voin löytää myös sattuman tai kokeilun avulla jotain odottamatonta. Kun luova työ sakkaa, olen kuitenkin jäänyt liiaksi jumiin esimerkiksi teosluonnokseeni tai mieleeni jo rakentuneeseen kuvaan siitä, miltä valmiin työn tulisi näyttää. Käykin niin, ettei tekeillä oleva teos enää kuljeta itseään vaan luova ajatteluni ikään kuin supistuu teoksen visuaalisen ilmeen korjaamiseen ja *visuaalisen minän* rajoittuneeksi yksin puurtamiseksi. Auditivisesti orientoituneella *minällä* en koe olevan samassa määrin vastaavaa ongelmaa. Osaan paremmin säädellä omaa työskentelyäni tilanteen ja tarpeen mukaan. Voin esimerkiksi väsyneenä ja inspiraation puutteessa keskittyä harjoittelemaan mekaanisesti soitoteknisiä asioita ja vapaammassa tilassa keskittyä vahvemmin siihen, mitä soitollani haluan kertoa.

3.2 Kohti yhtä minuutta

Olen jo pitkään työstänyt lähitulevaisuudessa julkaistavaa julkista äänitaideteosta. Teos installoidaan julkisen rakennuksen suureen porraskäytävään eri kerroksiin pelkillä kaiuttimilla, jolloin siitä välittyy teoksen kokijoille teknisesti ajatellen vain ääni. Luulen, että teoksen suunnittelu, aiheeseen perehtyminen, syventävä taustatyö ja äänittäminen ennen itse teoksen kokoamista ovat avartaneet suhdatautumistani koko taiteelliseen työskentelyyni kuvallisen ja äänellisen ilmaisun välimaastossa. Olen joutunut siirtämään taka-alalle helposti musiikillisesti improvisoivat impulssini ja keskittymään ääneen vielä moninaisempana ilmaisuvälineenä. Tällöin huomio on ensisijaisesti teoksen, tilan, ajan ja kokijan välisessä vuorovaikutuksessa sekä tavanomaisesta mahdollisesti hieman poikkeavassa taiteellisessa aistikokemuksessa. Samanaikaisesti olen huomannut alkaneeni hahmottamaan ääntä myös merkittävästi visuaalisin assosiaatioin. Ääni on alkanut näyttäytymään minulle ikään kuin omanlaisena veistoksena, joka ei kenties ole nähtävissä mutta läsnä ja vahvasti aistittavissa tilassa muilla aisteilla. Ääni vaikuttaa tilaan ja luo sekä ottaa muotoja sen sisällä. Lisäksi olen pyrkinyt hahmottelemaan, millä tavalla voin saada teoksellani sen kuulevat kokemaan jo olemassa olevan tilan mahdollisesti uudella tavalla tai kiinnittämään huomiota

yksityiskohtiin, joilla ei ilman luomaani ääntä olisi heille samalla tavalla merkitystä. Samalla saan mahdollisuuden herättää teoksen kokijoissa tunteita, jotka eivät ole heille siinä tilassa normaalissa arjessa tyypillisiä. Nämä pohdinnat ovat saaneet minut reflektoimaan lähtökohtiani ja työskentelyfilosofiaani myös muussa taiteellisessa työssäni edellä mainitun ääniteoksen ulkopuolella. Olen huomannut, että vastaavilla ajatuksilla voin lähestyä soveltaen myös esimerkiksi piirtämistäni ja maalaamistani.

Mielestäni olen päässyt edellä mainitun äänitaideteoksen parissa käsiksi tilanteeseen, jossa työskentelyssäni sekoittuvat eri vaikutteiden lisäksi myös kuvitteellisten *auditiivisen* ja *visuaalisen minän* toimintatavat. Tavallaan koen tekeväni sekä ääniteosta että eräänlaista maalausta tai veistosta. Työskentelyvälineenä ovat teknisesti ääniaallot, mutta käsittän kokonaisuutta monelta eri suunnalta – tilallisesti, visuaalisesti ja vuorovaikutuksellisesti. Toki tekeminen ei aina suju, mutta en myöskään ole jumittunut yksipuoliseen ajatteluun, vaan pystyn lähestymään työskentelyäni usealta kantilta. Tämä on johtanut myös entistä vahvempaan avoimuuteen, jolloin sattumat ja kokeilut jollakin teoksen rakentamisen osa-alueella voivat antaa uuden näkökulman jollekin toiselle yksityiskohdalle. Lopullisen kokonaisuuden hahmottaminen on vielä vaikeaa, mutta tämä epävarmuus lopputuloksesta on loppujen lopuksi tehnyt työskentelystäni vapautuneempaa ja kokeilevampaa. Olen tekoprosessin aikana ehtinyt – ja minulla on ollut siihen ajallisesti mahdollisuus – suunnitella, toteuttaa, todeta suunnitelmassa toimimattomia tekijöitä ja lähteä uuteen suuntaan pienemmässä tai isommassa mittakaavassa jo useamman kerran. En ole jäänyt jumiin esimerkiksi jonkin luonnoksen valmiiksi toteuttamiseen, jos työ on alkanut harata vastaan. Sen sijaan olen antanut itseni löytää uusia suuntia, joihin olen ottanut vanhasta mukaan niihin sopivan. Näin työskentelemällä uskon saavuttavani sekä itseäni tyydyttävän että samalla osittain itseäni yllättävän lopputuloksen.

Äänitaideteokseeni syventyminen ja äänelliseen ilmaisuun monipuolisesti tutustuminen ovat auttaneet minua irrottautumaan kuvitteellisten *auditiivisen* ja *visuaalisen minän* orientaatiosta. Rauhallinen perehtyminen ääneen ilmaisuvälineenä, äänen kanssa työskentelevien taiteilijoiden työskentelyyn, ajatteluun sekä

teoksiin tutustuminen sekä samanaikaisesti oman äänitaideteoksen kehittäminen sekä äänen moniulotteiseen ilmaisuvoimaan havahtuminen ovat ohjanneet minua kohti oman tämänhetkisen taiteilijuuteni perusteiden tunnistamista. Tunnen, että olen löytänyt perusteluita pyyhkiä kuviteltuja *minuuksiani* erottelevia ajatusmalleja sivuun ja näkemään taiteellinen työskentelyni yhtenäisempänä kokonaisuutena. Havaintoni äänitaideteoksen ympärillä ovat sulautuneet näkemyksiini siitä, mitä taiteilijuus yli muotorajojen voikaan kohdallani sisältää. Minun ei tarvitse eritellä taiteellisia *minuuksiani* ja etsiä niistä syitä tai seurauksia taiteellisen työni edistymiselle. Sen sijaan olen lähempänä sitä, että pystyn hyödyntämään taiteellisessa työskentelyssäni vahvemmin koko tähän asti kertynyttä luovaa kapasiteettiani. Näen jo nyt mahdollisuuden olla ajattelematta itseäni eri tavalla esiintyessäni muusikkona kuin maalatessani. Voin olla taiteilija, joka työskentelee hyvin laajalla säteellä eri taidemuotojen välillä käyttäen hyvin monenlaisia ilmaisuvälineitä lyijykynästä, öljyväreihin ja ääniaalloista erilaisiin instrumentteihin. Aiemmin hieman jopa rasitteelta kuvataiteellisessa työskentelyssäni tuntunut musiikkitaustani voikin näyttäytyä potentiaalina, jonka kautta minulla on mahdollisuus luoda jotain uutta ja toisin päin. Voin nähdä taiteellisen työskentelyni yhtenä luovana prosessina, jossa välineet ja materiaalit valikoituvat prosessin kokonaisuuden mukaan ja voin soveltaa tekemisen metodeja vapaasti. Kun pystyn työskentelemään yhtenäisenä itsenäni enkä rajaa tekemistäni, uskon että kykenen tuomaan työskentelyssäni syvemmin esille myös oman sisimmän ääneni ja käden jälkeni.

Mielestäni hyvin monenlainen taide sen tekijöihin tai taidemuotoon katsomatta voi olla vaikuttavaa. Teoksessa voivat puhutella esimerkiksi sanoma, herkkyys, poliittisuus, minimaalisuus, suureellisuus, kokemus tai taituruus. Karsastan myös ajatusta siitä, että olisi olemassa jollakin tapaa todellista taidetta, josta erotetaan jo lähtökohtaisesti kaikki, mikä ei ole ammattilaisen käsialaa. Kaikista taiteen erilaisista mahdollisuuksista vaikuttaa koen, että taidekokemuksen henkilökohtaisuus ja koskettavuus puhuttelevat minua lopulta kenties eniten. Teoksen muodolla ei ole niinkään merkitystä, vaan sillä että se saa minut pysähtymään sekä teoksen äärelle että samalla omiin tunteisiini. Teoksen maailma yhdistyy jollain tavalla omaani ja siten esillä oleva taide ja mieleni valjastavat toisensa vuorovaikutukseen keskenään. Näiden tuntemuksien vuoksi tunnen osittaista yhteyttä

taiteen tulkitsemisen historiassa esimerkiksi ranskalaisen kirjallisuudentutkijan ja semiootikon Roland Barthesin Valoisa huone -teoksessa esittelemään semioottiseen kuvantulkintateoriaan. Barthes (1980/1985, 32 – 33) erottaa kuvan tulkinnassa eri tasot, *studiumin* ja *punctumin*, joista *studium* kuvaa tulkinnan kohteen katsojassa herättämää banaalia, kohteliasta ja opittua kiinnostusta. *Punctum* taas on valokuvan – Valoisassa huoneessa Barthes tulkitsee valokuvia – sattuma ja selittämätön, sävy tai yksityiskohta, joka vetoaa vastustamattomasti katsojaan, koskettaa ja yhdistyy johonkin henkilökohtaiseen. Vastaavasti saksanjuutalainen marxilaisajattelija Walter Benjamin (1939/1986, 75) kutsuu tulkinnan kohteen *auraksi* tahdottomasta muistista peräisin olevia assosiaatioita, jotka pyrkivät ryhmittymään tarkastelun kohteen ympärille. Pieni valokuvauksen historia -esseessään hän lisää *auran* olevan tilan ja ajan erikoinen kietoutuma (Benjamin 1989, 130). Teoriat pohjautuvat valokuvan tulkintaan, mutta omassa ajattelussani löydän niistä yleisempiä yhteyksiä omalle tavalleni kokea taidetta.

Edellä mainittuja asioita ei taiteilija voi kirjoittaa teoksiinsa tietoisesti, vaan esimerkiksi *punctum* tai *auraattisuus* syntyvät kokijan ja kohteen välisessä vuorovaikutuksessa. Itselleni taiteen kokijana tällaiset vuorovaikutuksen kokemukset, tilan ja ajan yhteen kietoutuminen sekä subjektin ja objektin välisen suhteen liukuvuus vaikuttavat vahvimmin siihen, minkälaisen vaikutuksen kokemani taide minussa herättää. Näillä kokemuksilla on merkittävä yhteys siihen, miten itse hahmotan, lähestyn ja käsitän taidetta. Avartuneempi kokemukseni itsestäni taiteilijana ilman erottelevia *minuuksia* antaa uskoakseni omalle taiteelleni ensin mahdollisuuden kehittyä sisintäni herkemmin heijastelevaksi. Kun tunnen tavoittavani työskentelyssäni avoimuutta, herkkyyttä intuition kuuntelulle ja vapautta työskentelyäni ohjaamaan pyrkivistä maneeereista, uskon että valmiin teoksen ääressä myös sen kokijoilla on parempi mahdollisuus löytää yhteys ja jotain vuorovaikutuksellista yhdessä teokseni kanssa. En halua tai voi tavoitella sitä laskelmoidusti, mutta luotan siihen, että herkkyys taideteoksen syntyprosessin aikana välittyy myös valmiista taideteoksesta. Ehkäpä taideteos on lähimpänä valmista vasta sitten, kun se pääsee vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa ja liittyy yhteen erilaisten muistojen ja kokemusten sekaan.

4 Lopuksi

Tässä tutkimuksellisessa opinnäytetyössäni olen syventynyt tarkastelemaan taiteellista työskentelyäni äänellisen ja kuvallisen ilmaisun välimaastossa. Olen perehtynyt äänitaiteen kehitykseen, tutustunut ääntä ilmaisumateriaalina käyttäviin nykytaiteilijoihin sekä pohtinut henkilökohtaista taiteellista taustaani, työskentelyprosessieni luonnetta ja koko lähestymistapaani taiteeseen ja sen tekemiseen. Oman taiteilijuuden pohtiminen ja sen kuuntelemiseen virittäytyminen ovat muuttaneet työskentelyäni sujuvammaksi ja herkistäneet kuuntelemaan avoimemmin alitajuntani viestejä. Työskentelyprosessissani ja -orientaatiossani on paljon näkymättömiä toisiinsa limittyviä osa-alueita, joista kaksi olen tässä opinnäytetyössäni kuvitteellisesti nimennyt. Näiden kuvitteellisten *auditiivisen* ja *visuaalisen minän* tunnistaminen, pohtiminen ja häivyttäminen ovat mahdollistaneet oman taiteilijäkäsitykseni uudelleen jäsentämistä ja luottamuksen vahvistamista omaan taiteelliseen prosessiini.

Taiteellisen minuuden pohtiminen on ollut keskeisessä osassa viimeaikaisen työskentelyni yhteydessä. Äänen tuominen opinnäytetyöprosessin aikana entistä vahvemmaksi elementiksi työskentelyäni on osoittautunut taiteellisesti antoisaksi työskentelytavaksi. Ääni kuvataiteellisena ilmaisumateriaalina on auttanut minua sekä uudelleen ajattelemaan että tutkimaan syvemmin käsityksiä itsestäni taiteilijana. Se on mahdollistanut minulle myös uudenlaisia havaintoja siitä, miten hahmottaa taidetta ja taiteellista työskentelyäni. Se on tuonut tekemiseeni konkreettisesti uusia ilmaisumahdollisuuksia ja sen lisäksi paljastanut tuoreita näkökulmia vanhoihin menetelmiini. Riippumatta ilmaisuvälineestä lähestyn taiteellista työskentelyäni entistä laajemmalla katseella ja huomioni keskiössä ovat tilan, ajan, erilaisten aistikokemusten sekä teoksen ja sen kokijoiden välisen vuorovaikutuksen mahdollistaminen. Maalaukseen ja piirtämiseen liittyvä ajatustyöni on avautunut ja erityisesti lähtökohdat työskentelylle ovat monipuolistuneet. En ole ainoastaan löytänyt suuntaa syvemmälle ääniaaltojen mahdollisuuksista kuvataiteellisena ilmaisuvälineenä, vaan olen onnistunut sisäistämään ja jäsentelemään koko taiteellista minuuttani, murtamaan vanhoja tottumuksiani työskentelyssäni

ja tuomaan kuviteltuja *auditiivista* ja *visuaalista minääni* yhteen osaksi laajempaa käsitystä itsestäni taiteilijana. Minussa olevan kuvataiteilijan ja muusikon ei tarvitse olla toisistaan erilliset kokemukset, vaan on antoisampaa pyrkiä hyödyntämään taiteellisessa työskentelyssäni koko kokemuksellista potentiaaliani. Kaikki edellä mainittu on tutkimusta, jossa ei varmasti valmistu koskaan. Tärkeimpänä koenkin tiedostetun avautumisen uusille mahdollisuuksille.

Äänen kanssa operoimisessa on vanhastaan myös musiikkitauastani kumpuaavaa tuttuuden tunnetta, joka vahvistaa luottamusta työskentelyyni. Luottamus omaan työskentelyyn taas koostuu monesta tekijästä. On selvää, että kokemuksesta ja tuttuudesta kumpuavalla luottamuksella on siinä osansa. Tunne siitä, että hallitsen omaan ilmaisuuni vaadittavia taitoja sekä tekniikoita – ja tunnen niiden taustoja – vahvistaa avoimeen ilmaisuun otollisia olosuhteita. Tästä huolimatta itselleni on ennen kaikkea vahvistunut kokemus siitä, että luottamuksen tunteelle taiteellisessa työskentelyssäni on vieläkin tärkeämpää luottamus epävarmuuteen. Luottamus siihen, että epävarmuus ei ole este tai jarru kokeilemiselle, intuitioon nojaamiselle, uudenlaisen tekniikan käyttöönotolle tai ensimmäisille kokeileville siveltimen vedoille tyhjällä maalauskanalla. Sen sijaan olen huomannut, että riittävä epävarmuus ja tunne siitä, että työskentelen sopivasti ulkona omalta mukavuusalueeltani, johtavat useimmin mielenkiintoiseen ja löytöjä synnyttävään prosessiin. Samalla tarvitsen luottamusta epävarmuuteen myös suhteessa omiin vahvuuksiini ja oikeuteeni niiden käyttämiseen. Tällä tarkoitan sitä, että löydän itseni välillä pohtimasta sopivaa tasapainoa sen väliltä, milloin kurkottaa kohti uutta ja tuntematonta ja minkälaisessa tilanteessa työskentelyni taas hyötyy tutuista vahvuuksistani. Epävarmuus on voinut olla osasyynä myös sille, että olen pitänyt kuvitteellisia *minuiksi*ni turvallisesti hieman erillään toisistaan. Opinnäyteprosessin aikana olen huomannut, ettei epävarmuudesta ole syytä pyrkiä eroon, vaan tunne on mahdollista valjastaa omia toimintatapoja reflektoiden työskentelyäni tukevaksi elementiksi.

Maailma näyttäytyy ja representoidaan usein faktoina todellisuuden moninaisuutta yksinkertaistaen. Uskon kuitenkin, että epävarmuus on oikeasti aidommin

sitä, mikä maailmassa ja ympäristössämme on lopulta todenmukaisempaa. Toivon, että pystyn luottamaan siihen taiteessani.

Lähteet

Barthes, R. 1980/1985. Valoisa huone. La Chambre Claire. Camera Lucida. Suom. M. Lintunen, E. Sironen & L. Lehto. Helsinki: Kansankulttuuri Oy.

Benjamin, W. 1939/1986. Silmä väkijoukossa. Huomioita eräistä motiiveista Baudelairen tuotannossa. Suom. A. Alanen. Helsinki: Kustannus Oy Odessa.

Benjamin, W. 1989. Mekaanisen sirpaleita. Toim. M. Koski, K. Rahkonen & E. Sironen. Suom. R. Sironen. Helsinki: Kansan Sivistystyön Liitto ja Tutkijaliitto.

Licht, A. 2009. Sound Art: Origins, Development and Ambiguities. Organised Sound. Vol. 14, Issue 1, 3 - 10.

Licht, A. 2019. Sound Art Revisited. New York: Bloombury Academic.

Russolo, L. 1916/2018. Hälyjen taide. Suom. T. Tiekso. Helsinki: Tutkijaliitto.

Schulz, B. (toim.) 2002. Resonanzen. Resonancen – Aspekte der Klangkunst. Aspects of Sound Art. Saarbrücken: Stadtgalerie Saarbrücken

Seppä, A. 2012 Kuvien tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Toop, D. 2000. Sonic Boom – The Art of Sound. London: Hayward Gallery Publishing.